

## JINOYATLARNING OLDINI OLISH: DOLZARBLIGI, SODIR ETILISH SABABDARI VA OMILLARI HAMDA PROFILAKTIKA CHORALARI

*Muallif: Usmanova Kamila Kamoljonovna  
Sergeli tumani bo'yicha IIO FMB xodimi*

### Annotatsiya

Ushbu maqolada jinoyatlarni oldini olishning dolzarbligi, jinoyat sodir etilishiga olib keluvchi asosiy ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va psixologik omillar tahlil qilingan. Shuningdek, jinoyatchilik profilaktikasini takomillashtirishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar va takliflar ilgari surilgan.

**Kalit so'zlar:** jinoyatchilik, jinoyatlarni oldini olish, profilaktika, huquqiy madaniyat, ijtimoiy omillar, huquqbuzarlik, manzilli profilaktika, jamoat xavfsizligi.

### Kirish

Jinoyatchilik jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi eng xavfli ijtimoiy illatlardan biri hisoblanadi. Shu bois jinoyatlarning oldini olish masalasi davlat siyosatida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Jinoyat sodir etilgandan keyin jazo tayinlashga qaraganda, uning barvaqt oldini olish jamiyat xavfsizligi va qonuniyligini ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi.

### *Jinoyatlarni oldini olishning dolzarbligi:*

Bugungi globallashuv, axborot tezkorligi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi sharoitida jinoyatchilik shakl va usullarining o'zgarishi kuzatilmoqda. Yoshlar, ayollar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar o'rtasida sodir etilayotgan jinoyatlar profilaktikasini kuchaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Jinoyatlarning oldini olish orqali fuqarolarning huquq va erkinliklari himoya qilinadi, ijtimoiy barqarorlik ta'minlanadi.

### *Jinoyat sodir etilishining sabablari va omillari:*

Jinoyat sodir etilishiga turli xil ob'ektiv va sub'ektiv omillar ta'sir ko'rsatadi:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy sabablar:
  - ishsizlik va kam daromad;
  - ijtimoiy tengsizlik;
  - moddiy ehtiyojlarni qondirishda qiyinchiliklar.
2. Oilaviy va ma'naviy omillar:
  - oiladagi nosog'lom muhit;
  - tarbiya yetishmasligi;
  - ma'naviy qadriyatlarning susayishi.
3. Huquqiy omillar:
  - huquqiy bilim va madaniyatning pastligi;

- qonun talablariga nisbatan beparvolik;
- huquqbuzarlikka nisbatan murosasozlik.

#### 4. Psixologik va shaxsiy omillar:

- stress, tajovuzkorlik;
- salbiy muhit ta'siri;
- spirtli ichimlik va giyohvand moddalar iste'moli.

#### **Jinoyatlarni oldini olish choralari va takliflar:**

Jinoyatlarning oldini olishda quyidagi kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Huquqiy targ'ibotni kuchaytirish – aholining barcha qatlamlari o'rtasida qonunchilikni tushuntirish ishlarini tizimli tashkil etish;
- Manzilli profilaktika – jinoyat sodir etishga moyil shaxslar bilan individual ish olib borish
- Oila va mahalla institutini mustahkamlash – muammoli oilalarni erta aniqlash va qo'llab-quvvatlash;
- Ish bilan ta'minlash – ishsizlikni kamaytirish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash;
- Psixologik yordam tizimini rivojlantirish – ruhiy muammolari mavjud shaxslar bilan ishlash;
- Davlat va jamoat hamkorligi – IIB, ta'lim muassasalari, mahalla va NNTlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish;
- Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish – videokuzatuv, elektron profilaktika va tahliliy axborot tizimlarini joriy etish.

**Xulosa:** Jinoyatlarni oldini olish uzluksiz va kompleks jarayon bo'lib, u faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati bilan cheklanmasligi lozim. Jamiyatning barcha institutlari o'zaro hamkorlikda ish olib borgan taqdirdagina jinoyatchilikka qarshi samarali kurashish mumkin.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining jinoyatchilik profilaktikasiga oid farmon va qarorlari.
7. Jinoyat huquqi va kriminologiyaga oid ilmiy-amaliy adabiyotlar.
8. Sud-tergov amaliyoti materiallari.